

Jsme artefakty „programování“?

Vilém Kmuníček

Na pojednání o „akváriu, v němž jsme ponořeni“ navazuje tato část, která se týká zavedení literárněvědného pojmu program. Opírá se o můj pocit, že při čtení knihy či sledování filmu jsme „programováni“.

Co tím myslím? To, že kniha či film jsou vystavěny tak, že ve vnímání v přesně stanoveném pořadí vyvolávají představy, myšlenky, city a pocity a tak je „programují“. V tomto smyslu jsou to tedy „programy“. Programy fungující tak, že ve vnímání myslí vytvářejí aktuální mentální model z fixace, čili představový, fiktivní, virtuální svět.

Tak vysvětluji záhadu popsanou Maximem Gorkým, která jej zaujala na četbě. Divil se, jak je možné, že čtenář *vidí* realitu, která je slovně popisována na stránkách knihy, a nemohl pochopit, jak se ten plastický a barvitý svět vtěsná do potištěných listů.

Moje vysvětlení: aktuální mentální model z fixace. Mozek neustále před naším vědomím vytváří aktuální mentální model a ten může být založen na přímém čítí reality, nebo může být konstituován zprostředkovaně, čítím fixací.

AMM

- z čítí reality
- z čítí fixací

Co to jsou fixace? Všechny záznamy cití, myšlenek a představ, a to buď vnitřní, paměťové, *mentální*, nebo vnější, *instrumentální* v tom smyslu, že vnější fixace jsou vnější, objektivní, materiální nástroje sloužící k vyvolání určitých stavů vědomí, konkrétně k vytvoření aktuálního mentálního modelu z fixace, což je umožněno strukturou těchto nástrojů.

Fixace - záznamy

- **mentální**
- **instrumentální**

Instrumentální fixace jsou z tohoto hlediska různého druhu. V zásadě je můžeme lišit za první na ty, jež jsou založeny na *citaci reality*: sochy, obrazy, fotografie, filmy, hologramy, a za druhé na ty, jež jsou založeny na *modelování reality* myšlenkami a pojmy, tedy *slovem*. Sem právě patří literární texty, tak záhadné pro Gorkého. Jeho údiv je pochopitelný: musíme při jejich vnímání projít dlouhou a komplikovanou cestu od skvrn na papíře přes dešifraci slov a vět k pojmům, myšlenkám a představám, z nichž se skládá díky tomu, že fixace je program, představový, fiktivní, virtuální svět.

Fixace instrumentální

- **citace reality**
- **modelování slovem**

Literární dílo a artefakty vůbec můžeme tedy chápat jako programy. Ty jsou různého druhu. Základní členění spočívá v rozlišení programů *spojitých* – pořadí vnímání prvků je přesně určeno (literární text, hudba) – a *nespojitéch* – prvky jsou vnímány „těkavě“ – obraz, socha.

Programy

- **spojité**
- **nespojité**

Spojité programy pak mohou být *lineární*, například většina beletrie, nebo *větvené* (programované učebnice, počítačové hry).

Například literární dílo je většinou programem lineárním – je vnímáno v přesně a jednoznačně dané posloupnosti jednotlivých znaků, tedy v linii v čase. V čase probíhá každé vnímání, ale například obraz není programem lineárním, nýbrž se vyznačuje tím, že divák vyjde od vnímání dominanty a pokračuje na základě vnitřních vztahů jednotlivých prvků obrazu. Naproti tomu je hudba lineárním programem par excellence a dosvědčuje to i spirální linie například na gramofonové desce.

Programy spojité

- lineární
- větvené

Znalost skutečnosti, že artefakty a konkrétně literární díla jsou programy, tedy posloupnosti prvků určené k vnímání v čase, pak může umožňovat jejich cílevědomou výstavbu se záměrem vytvářet před vědomím virtuální světy s přesně definovanou strukturou.

Zdrojový text:

<https://vilem-kmunicek.cz/program.pdf>